

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан соціально-гуманітарного
факультету

Оксана ГОМОТЮК
« 30 » *серпня* 2024 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор навчально-наукового
інституту новітніх освітніх технологій

Віктор ОСТРОВЕРХОВ
« 30 » *серпня* 2024 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної
роботи

Віктор ОСТРОВЕРХОВ
« 30 » *серпня* 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

з дисципліни «Теле- та радіожурналістика»

ступінь вищої освіти – бакалавр

галузь знань – 06 «Журналістика»

спеціальність – 061 «Журналістика»

Освітньо-професійна програма: «Правова журналістика»

кафедра інформаційної та соціокультурної діяльності

Форма навчання	Курс	Семестр	Лекції (год.)	Практ. (год.)	ІРС (год.)	Тренінг	СРС (год.)	Разом (год.)	Залік, Іспит (семестр)
Денна	3	5-6	56	42	6	14	62	180	5,6
Заочна	3	5-6	16	8	-	-	156	180	5,6

Тернопіль – ЗУНУ
2024

Робоча програма складена на основі освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів галузі знань 06 «Журналістика» спеціальності 061 «Журналістика», затвердженої Вченою радою ЗУНУ (протокол № 9 від 15 червня 2022 року).

Робочу програму склала викладач кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Юлія Копняк-Валах

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності (протокол № 2 від 30 серпня 2024 р.)

Завідувач кафедри, к. іст. н., доцент

Ірина НЕДОШИТКО

Розглянуто та схвалено ГЗС із журналістики, протокол № 2 від 30 серпня 2024 р.

Керівник ГЗС, к. н. соц. ком.

Людмила КОМПІЯРСЬКА

Гарант ОП, к. н. соц. ком.

Людмила КОМПІЯРСЬКА

СТРУКТУРА РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ТЕЛЕ- ТА РАДІОЖУРНАЛІСТИКА»

1. ОПИС ДИСЦИПЛІНИ «ТЕЛЕ- ТА РАДІОЖУРНАЛІСТИКА»

Дисципліна – «Теле- та радіожурналістика»	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 6	Галузь знань 06 Журналістика	Обов'язкова дисципліна циклу професійної підготовки Мова навчання – українська
Кількість залікових модулів: I семестр – 4 II семестр – 5	Спеціальність 061 Журналістика	Рік підготовки: Денна – 3 Заочна – 3 Семестр: Денна – 5-6 Заочна – 5-6
Кількість змістових модулів – 2	Освітньо-професійна програма «Правова журналістика»	Лекції: Денна – 56 год. Заочна – 16 год. Практичні заняття: Денна – 42 год. Заочна – 8 год.
Загальна кількість годин – 180	Ступінь вищої освіти – перший (бакалаврський)	Самостійна робота: Денна – 62 год. Заочна – 156 год. Тренінг: Денна – 14 год. Індивідуальна робота – 6 год.
Тижневих годин – 12 з них аудиторних – 6		Вид підсумкового контролю – залік (5 семестр), екзамен (6 семестр)

2. МЕТА Й ЗАВДАННЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ТЕЛЕ-ТА РАДІОЖУРНАЛІСТИКА»

2.1. Мета вивчення дисципліни

Курс «Теле- та радіожурналістика» є обов'язковою дисципліною професійної підготовки журналістів ступеня вищої освіти «бакалавр», призначений для вивчення специфіки роботи журналіста в аудіовізуальних мас-медіа.

Дисципліна покликана навчити основам теле- та радіосправи. Поглибити знання про адаптацію традиційних телеканалів та радіостанцій до умов цифрової епохи та їх інтеграцію з соціальними мережами та іншими цифровими платформами. Ознайомити слухачів курсу з специфікою телерадіомовлення як підсистеми ЗМІ, його функціями та жанрово-тематичним спрямуванням. Наочно показати усі творчі, технічні, технологічні, організаційні моменти на телебаченні та на радіо через роботу телерадіожурналістів.

Студенти вивчать як українські телерадіостанції впроваджують нові технології, стрімінг та інтерактивні платформи, для залучення молоді аудиторії, засвоять основи написання матеріалів правової тематики, проаналізують роль аудіовізуальних ЗМІ в збереженні та популяризації української культури та мови. Завдяки практичним завданням дослідять вплив телебачення і радіо на формування громадської думки під час війни та інших кризових подій.

«Теле- та радіожурналістика» – творча навчальна дисципліна, яка передбачає поглиблене вивчення журналістських жанрів та форм, опанування методики підготовки матеріалів на радіо і телебаченні з дотриманням журналістських стандартів, що базуються на принципах правдивості, неупередженості, збалансованості, доцільності, деонтології та ґрунтуються на достовірності та аргументованості відповідно до традицій української і світової журналістики.

Мета – ознайомити з основними принципами і засадами діяльності сучасної теле- та радіожурналістики; сформувати розуміння процесу виробництва і трансляції телерадіопередач; дослідити особливості жанрів та створювати власні матеріали; навчити не лише здобувати інформацію, а й правильно писати. Озвучувати, візуалізувати; виявити і обґрунтувати специфіку радіо і телебачення в системі ЗМІ, зокрема в сучасних умовах розвитку електронної комунікації.

Завдання полягає у тому, щоб знати особливості трансформації та конвергенції жанрів телерадіожурналістики; сучасну організацію телерадіомовлення в Україні, її позитивні і негативні сторони; призначення та можливості нової техніки для створення та трансляції телерадіопрограм; дотримуватися журналістської етики та етичних норм при створенні телерадіопередач.

Предметом дисципліни «Теле- та радіожурналістика» є особливості функціонування сучасних аудіовізуальних ЗМІ, діяльність телерадіожурналіста, яка пов'язана з підготовкою і трансляцією телерадіопередач, організація підготовки телерадіопередач, вміння користуватися новою технікою, розуміння критеріїв ефективності телерадіопередач та діяльності журналіста.

2.2. Завдання вивчення дисципліни:

Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- сформувані ґрунтовні теоретичні знання з телерадіовиробництва;
- ознайомити з законами діяльності радіомовлення і тележурналістики;
- дати уявлення про принципи роботи за фахом, зокрема і в правовому полі;
- розкрити специфіку дисципліни в системі інших дисциплін ВНЗ;
- порівняти та уніфікувати знання з телерадіожурналістики у площині співпраці з іншими ВНЗ;
- вивчити та узагальнити досвід журналістської діяльності у редакціях радіо й телебачення;
- осилити основні механізми журналістської творчості;
- зрозуміти основні критерії творчості та форми творчої діяльності на радіо й телебаченні;
- вивчити основні етапи творчого процесу під час роботи над радіо- й телевізійним матеріалом;
- осилити основні вимоги до факту, аргументу та авторської оцінки у журналістському матеріалі;
- вивчити специфіку жанрів на радіо й телебаченні;
- знати правила відеознімання журналістського матеріалу,
- аналізувати та визначити особливості правового/правоохоронного/правозахисного тексту;
- розглянути загальні та специфічні правила, методи й техніки написання текстів на правову/правоохоронну/правозахисну тематику;
- виробити уважне і критичне ставлення до власного мовлення і суспільної мовної практики на правову тематику;
- залучити студентів до творчої роботи і сприяти засвоєнню ними методики професійної оцінки діяльності аудіовізуальних ЗМІ.

2.3. Назва та опис компетентностей, формування яких забезпечує вивчення дисципліни «Теле- та радіожурналістика»:

ЗК 01. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК 02. Знання та розуміння предметної області та професійної діяльності.

ЗК 04. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 08. Здатність навчатися й оволодівати сучасними знаннями.

СК 02. Здатність формувати інформаційний контент. СК 03.

Здатність створювати медіапродукт.

2.4. Передумови для вивчення дисципліни

Курс «Теле- та радіожурналістика» має органічні зв'язки з навчальними предметами циклу професійної підготовки, базується на дисциплінах «Теорія і практика журналістської діяльності», «Медіавиробництво».

2.5. Результати навчання:

ПР01. Пояснювати свої виробничі дії та операції на основі отриманих знань.

ПР02. Застосовувати знання зі сфери предметної спеціалізації для створення інформаційного продукту чи для проведення інформаційної акції.

ПР04. Виконувати пошук, оброблення та аналіз інформації з різних джерел.

ПР08. Виокремлювати у виробничих ситуаціях факти, події, відомості, процеси, про які бракує знань, і розкривати способи та джерела здобування тих знань.

ПР14. Генерувати інформаційний контент за заданою темою з використанням доступних, а також обов'язкових джерел інформації.

ПР15. Створювати грамотний медіапродукт на задану тему, визначеного жанру, з урахуванням каналу поширення чи платформи оприлюднення.

3. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ
«ТЕЛЕ- ТА РАДІОЖУРНАЛІСТИКА»
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1
ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ І ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РАДІО

Тема 1

Історія і сучасний стан радіомовлення.

1. Винайдення радіо.
2. Історія та сучасний стан радіомовлення в зарубіжних країнах.
3. Радіомовлення України в епоху інтернету та цифрових технологій.
4. Наукові підходи щодо класифікації жанрових форм сучасного радіомовлення.

Тема 2

Радіо як джерело інформації в період війни.

1. Радіо як медіа і джерело новин.
2. Роль радіоканалів у веденні інформаційних воєн.
3. Українське радіомовлення в роки Другої світової війни. Радіо в післявоєнні роки. Радіомовлення у роки перебудови.
4. Специфіка передач українських радіостанцій в час російсько-української війни. «Єдині новини» на радіо.

Тема 3

Моделі сучасного радіомовлення.

1. Українське радіомовлення: приватне, суспільне.
2. Комерціалізація радіостанцій – переваги і ризики.
3. Юридичні та організаційні особливості діяльності радіо.
4. Моральні та професійні принципи мовлення в радіоефірі.

Тема 4

**Становлення, розвиток, сучасний стан
суспільного мовлення в Україні**

1. Правові засади функціонування суспільного мовлення.
2. Структура суспільного мовлення в Україні.
3. Функції правління та наглядової ради суспільного мовлення.

Тема 5

100 років Українського радіо: події, факти, імена.

1. Від оркестрів до подкастів.
2. Дротова радіомережа: радіо у кожен дім.
3. Перехід на ефірне та цифрове радіомовлення; перипетії ліцензування.
4. Видатні імена дикторів і ведучих Українського радіо.

Тема 6

Історія, стан та перспективи місцевого радіомовлення Тернопільської області

1. Історія створення перших ефірних радіостанцій у м. Тернополі («Ух-радіо», «Українська хвиля», «Радіо Тернопіль», «Радіо ТОН»).
2. Проблеми з поширенням радіосигналу.
3. Україномовний контент як візитівка перших тернопільських ФМ-радіостанцій.
4. Особливості роботи місцевих радіостанцій під час російсько-української війни.

Тема 7

Особливості програмування, форматування і типи радіопрограм.

1. Формат радіомовлення як визначник основних принципів і параметрів мовлення.
2. Онлайн-радіостанції та подкасти.
3. Різновид програм. Сітка мовлення, ефірний час.
4. Образ ведучого і аудиторія радіостанції.
5. Вплив форматування на структурування програмних елементів, естетичні норми програмування.

Тема 8

Функції аудіовізуальних ЗМІ.

1. Функції аудіовізуальних засобів масової інформації.
2. Специфіка функціональної сфери радіо в системі ЗМК.
3. Типологія функцій радіо і телебачення.
4. Інформаційні функції аудіовізуальних ЗМІ.
5. Соціальна група функцій: інтегративна, комунікаційна, організаторська, виховна, формування громадської думки.

Тема 9

Жанрова специфіка радіомовлення.

1. Сучасні жанрові особливості та методика створення програм на радіо.
2. Методи «звичайної піраміди», «перевернутої піраміди» і «прямокутника».
3. Радіовиступ: вимоги та засади створення.
4. Радіоогляд преси: виокремлення головного чи прихована реклама?
5. Радіозвіт і радіорепортаж: різновиди.

Тема 10

Мовна палітра сучасного радіомовлення

1. Діяльність Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення щодо розширення обсягу україномовного продукту в радіоефірі.
2. Закон України «Про медіа» і мовні квоти.
3. Культура мови і культура мовлення в радіoproграмах.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ТЕЛЕВІЗІЙНЕ МОВЛЕННЯ В СИСТЕМІ ЗМК

Тема 11

Історія розвитку телебачення

1. Основні етапи розвитку телевізійних технологій у світі.
2. Відкриття радіо і кіно та їх вплив на появу телебачення.
3. Експерименти П. Ніпкова, Б. Розінга та В. Зворикіна.
4. Історія тележурналістики (проблема періодизації).
5. Становлення телемовлення в різні періоди історії.

Тема 12

Телебачення як частина системи ЗМК

1. Специфіка телебачення як різновиду засобів масової комунікації.
2. Аудіовізуальна природа телебачення. Зображення і слово, їх зв'язок.
3. Особливості технічного постачання телевізійного сигналу (ефірне телебачення, кабельні мережі, супутникові телеканали).
4. Програмна політика телеканалів.

Тема 13

Телебачення як процес поширення інформації

1. Основні ланки процесу мовлення та їх взаємодія.
2. Поняття «цілі», «засоби», «результати» журналістської діяльності.
3. Сучасний підхід до терміну «інформація»; поняття телевізійної технології.
4. Законодавчі аспекти роботи тележурналіста.

Тема 14

Структура українського телевізійного простору

1. Особливості функціонування сучасного українського телевізійного простору.
2. Моделі національного мовлення: телебачення громадське (public service broadcasting) як західноєвропейська модель та комерційні телемережі як американська модель.
3. Центральні загальноукраїнські телеканали, їх форматна характеристика.
4. Розвиток українського регіонального телебачення.

- 5 Створення «Єдиного марафону» на українському телебаченні – як це змінило регіональні ЗМІ.

Тема 15

Інформаційна служба телеканалів

1. Загальні відомості про інформаційну службу телеканалів.
2. Методи викладу новин, моделі телевізійних служб.
3. Соціальне призначення інформаційної служби.
4. Сучасна структура і обсяги інформаційної служби.
5. Планування роботи інформаційної служби.

Тема 16

Жанри телевізійної журналістики

1. Жанрова специфіка телебачення.
2. Інформаційні, аналітичні, художні жанри.
3. Нові жанри сучасного телебачення. Синкретизм тележанрів: причина та наслідки.
4. Види інформації в контексті телемовлення. Вимоги до новин на ТБ. Джерела інформації.
5. Репортаж як ключовий жанр телемовлення.
6. Інтерв'ю і методи його проведення.

Тема 17

Розмовні програми на телебаченні

1. Телевізійне ток-шоу: секрети популярності.
2. Історія виникнення телевізійних шоу.
3. Жанрові особливості сучасного телевізійного ток-шоу
4. Огляд найрейтинговіших українських реаліті-шоу.
5. Найважливіші елементи телешоу та підготовка журналіста до вдення програми.

Тема 18

Робота журналіста перед камерою

1. Робота журналіста на запис і прямому ефірі.
2. Зовнішній вигляд журналіста в кадрі.
3. Робота над артикуляційною системою.

Тема 19

Операторська майстерність на телебаченні

- 1 Основи телевізійної режисури та операторської майстерності.
- 2 Значення операторської роботи на телебаченні.
- 3 Технічна складова операторської роботи.

- 4 Відеокамера: функціональне призначення елементів управління.
- 5 Вимоги до відеоряду.

Тема 20

Основи телемонтажу

1. Телевізійний монтаж як важлива складова роботи сучасного телебачення. Зміни в епоху цифрових технологій.
2. Основні принципи і вимоги до телемонтажу.
3. Телемонтаж у різних жанрах тележурналістики.
4. Види телевізійного монтажу. Внутрішньокадровий монтаж. Панорама, рух камери. Монтажна фраза.
5. Основи нелінійного монтажу. Монтажний план сюжету.

4. СТРУКТУРА ЗАЛІКОВОГО КРЕДИТУ ДИСЦИПЛІНИ
«Теле- та радіожурналістика»
(денна форма навчання)

Тема	Кількість годин					
	Лекції	Прак. зан.	Самост. Робота	Інд. р-та	Тренінг	Контр. заходи
Змістовий модуль 1. Історія створення і засади функціонування радіо						
Тема 1. Історія і сучасний стан радіомовлення	2	2	2	3	7	Поточне опитування
Тема 2. Радіо як джерело інформації в період війни	2	2	4			Поточне опитування, тестові завдання
Тема 3. Моделі сучасного радіомовлення	2	2	4			Поточне опитування
Тема 4. Становлення, розвиток, сучасний стан суспільного мовлення в Україні	2	2	2			Поточне опитування
Тема 5. 100 років Українського радіо: події, факти, імена	2	2	2			Поточне опитування
Тема 6. Історія, стан та перспективи місцевого радіомовлення Тернопільської області	2	2	4			Поточне опитування, тестові завдання
Тема 7. Особливості програмування, форматування і типи радіопрограм	4	2	4			Поточне опитування, тестові завдання
Тема 8. Функції аудіовізуальних ЗМІ	2	2	4			Поточне опитування, тестові завдання, термінологічний диктант
Тема 9. Жанрова специфіка радіомовлення	4	2	4			Поточне опитування, практичне завдання, розв'язання практичних ситуацій
Тема 10. Мовна палітра сучасного радіомовлення	4	2	2			Поточне опитування, практичне завдання,

						розв'язання практичних ситуацій
Змістовий модуль 2. Телевізійне мовлення в системі ЗМК						
Тема 11. Історія розвитку телебачення	2	2	2			Поточ. опитування, редагування, тестові завдання
Тема 12. Телебачення як частина системи ЗМК	4	2	2			Поточ. опитування, тести
Тема 13. Телебачення як процес поширення інформації	2	2	2			Тестові завдання
Тема 14. Структура українського телевізійного простору	2	2	2			Поточ. опитування, тести
Тема 15. Інформаційна служба телеканалів	2	2	2			Тестування, поточне опитування, розв'язання практичних ситуацій
Тема 16. Жанри телевізійної журналістики	4	2	4	3	7	Тестування, поточне опитування, термінологічний диктант
Тема 17. Телерадіомовлення України в час повномасштабного вторгнення Росії	4	2	4			Поточ. опитування, тести
Тема 18. Розмовні програми на телебаченні	2	2	4			Поточ. опитування, ситуаційні завдання, розв'язання практичних ситуацій
Тема 19. Операторська майстерність на телебаченні	4	2	4			Поточ. опитування, тести, ситуаційні завдання, розв'язання практичних ситуацій
Тема 20. Основи телемонтажу	4	4	6			Оцінювання

						результатів презентацій
<i>Загалом</i>	56	42	62	6	14	
<i>Підсумковий контроль</i>		Залік, Екзамен				

(заочна форма навчання)

Тема	Кількість годин					
	Лекції	Практ. заняття	Інд. робота	Тренінг	Самост. робота	
Змістовий модуль 1. Історія створення і засади функціонування радіо						
Тема 1. Історія і сучасний стан радіомовлення	2	-	-	-	8	
Тема 2. Радіо як джерело інформації в період війни	2	-	-	-	8	
Тема 3. Моделі сучасного радіомовлення	2	-	-	-	8	
Тема 4. Становлення, розвиток, сучасний стан суспільного мовлення в Україні	-	2	-		8	
Тема 5. 100 років Українського радіо: події, факти, імена	-	2	-		8	
Тема 6. Історія, стан та перспективи місцевого радіомовлення Тернопільської області	-	-	-		8	
Тема 7. Особливості програмування, форматування і типи радіопрограм	-	-	-		8	
Тема 8. Функції аудіовізуальних ЗМІ	2	-	-	-	8	
Тема 9. Жанрова специфіка радіомовлення	-	-	-	-	8	
Тема 10. Мовна палітра сучасного радіомовлення		-	-		8	
Змістовий модуль 2. Телевізійне мовлення в системі ЗМК						
Тема 11. Історія розвитку телебачення	2	-	-	-	8	
Тема 12. Телебачення в системі ЗМК	2	-	-	-	8	
Тема 13. Телебачення як процес поширення інформації	2	-	-	-	8	
Тема 14. Структура українського телевізійного простору	-	-	-		8	
Тема 15. Інформаційна служба телеканалів	-	2	-		8	
Тема 10. Жанри телевізійної журналістики	-	-	-		8	
Тема 17. Розмовні програми на телебаченні	-	-	-		6	
Тема 18. Операторська майстерність на телебаченні	2	2	-	-	8	
Тема 19. Основи телемонтажу	-	-	-	-	6	
Тема 20. Телерадіомовлення України в час повномасштабного вторгнення Росії	-	-	-	-	8	
<i>Загалом</i>	16	8			156	
<i>Підсумковий контроль</i>		Залік, Екзамен				

5. ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття – це інтенсивна, активна робота студентів в аудиторії. Форма проведення - обговорення питань, дискусії, написання текстів чи продукування тем, керований викладачем або студентами «круглого столу».

Складність практичного заняття полягає у тому, що воно потребує серйозної підготовки викладача і групи, мобілізації всіх навичок та можливостей студентів, чіткості його проведення. Важливо заохотити студентів до практичного заняття, що досягається елементом новизни.

Крім закріплення і поглиблення раніше отриманих і засвоєних нових знань, практичне заняття стимулює студентів до пошукової діяльності, знайомить із практикою безпосередньо, вчить шукати і аналізувати дані в документах, шукати додаткову літературу, вчить роздумам, розвиваючи тим самим творче мислення і сприяє формуванню переконань.

Така форма роботи передбачає також обговорення самостійно підготовлених студентами матеріалів, доповідей, рефератів, повідомлень та ін.

Практичне заняття № 1

Тема: Історія і сучасний стан радіомовлення

1. Винайдення радіо.
2. Історія та сучасний стан радіомовлення в зарубіжних країнах.
3. Радіомовлення України в епоху інтернету та цифрових технологій.
4. Наукові підходи щодо класифікації жанрових форм сучасного радіомовлення.

Питання, винесені на самостійне опрацювання

1. Сучасний стан українського радіомовлення.
2. Тенденції розвитку українського радіомовлення.
3. Проблеми формування інформаційного радіопростору України.

Практичне заняття №2

Тема: Радіо як джерело інформації в період війни

1. Радіо як медіа і джерело новин.
2. Роль радіоканалів у веденні інформаційних воєн.
3. Українське радіомовлення в роки війни. Радіо в післявоєнні роки. Радіомовлення у роки перебудови.
4. Специфіка передач українських радіостанцій в час російсько-української війни. «Єдині новини» на радіо.

Питання, винесені на самостійне опрацювання

1. Проблеми аудіовізуальних мас-медіа в умовах воєнного стану.
2. Аналіз аудіотрансляції марафону «Єдині новини» (прослухати 2 години ефірного часу).
3. Прослухайте подкаст про війну в Україні. Проаналізуйте професійні стандарти, етичні норми, правильність спілкування із травмованими людьми (оформіть у вордівський документ, додайте посилання на подкаст)

Практичне заняття №3

Тема: Моделі сучасного радіомовлення

1. Українське радіомовлення: приватне, суспільне.
2. Комерціалізація радіостанцій – переваги і ризики.
3. Юридичні та організаційні особливості діяльності радіо.
4. Моральні та професійні принципи мовлення в радіоефірі.

Питання, винесені на самостійне опрацювання

1. Структура мовлення радіостанцій: програми, типи.
2. Регіональні радіостанції та їх формати.
3. Редакційний колектив на радіо.
4. Запропонуйте ідею для авторської радіопередачі.

Практичне заняття № 4

Тема: Становлення, розвиток, сучасний стан суспільного мовлення в Україні

1. Правові засади функціонування суспільного мовлення.
2. Структура суспільного мовлення в Україні.
3. Функції правління та наглядової ради суспільного мовлення.

Питання, винесені на самостійне опрацювання

1. Ознайомитися з положеннями Закону України «Про суспільні медіа України».
2. Знати порядок формування і склад Наглядової ради АТ «НСТУ».

Практичне заняття № 5

Тема : 100 років Українського радіо: події, факти, імена.

1. Від оркестрів до подкастів.
2. Дротова радіомережа: радіо у кожен дім.
3. Перехід на ефірне та цифрове радіомовлення; перипетії ліцензування.
4. Видатні імена дикторів і ведучих Українського радіо.

Питання, винесені на самостійне опрацювання

1. З'ясувати основні переваги та недоліки дротового та ефірного радіомовлення.
2. Ознайомитися з процедурою ліцензування телерадіомовлення.
3. Підготувати нарис/зарисовку/есе (на вибір) про відомого диктора, ведучого програм чи кореспондента Українського радіо.

Практичне заняття № 6

Тема : Історія, стан та перспективи місцевого радіомовлення Тернопільської області

1. Історія створення перших ефірних радіостанцій у м. Тернополі («Ух-радіо», «Українська хвиля», «Радіо Тернопіль», «Радіо ТОН»).
2. Проблеми з поширенням радіосигналу.
3. Україномовний контент як візитівка перших тернопільських ФМ-радіостанцій.

4. Особливості роботи місцевих радіостанцій під час російсько-української війни.

Питання, винесені на самостійне опрацювання

1. З'ясувати, які причини зважають оптимальному поширенню ефірного радіосигналу.
2. Описати структуру сучасного медіпростору Тернопільської області.
3. Підготувати статтю про «Ух-радіо» - одну із перших україномовних ФМ-радіостанцій в Україні.

Практичне заняття № 7

Тема: Особливості програмування, форматування і типи радіопрограм

1. Формат радіомовлення як визначник основних принципів і параметрів мовлення.
2. Онлайн-радіостанції та подкасти.
3. Різновид програм. Сітка мовлення, ефірний час.
4. Образ ведучого і аудиторія радіостанції.
5. Вплив форматування на структурування програмних елементів, естетичні норми програмування.

Питання, винесені на самостійне опрацювання

1. Історія виникнення поняття “формат”. Класифікація і типологія форматів.
2. Специфіка створення і розвитку форматування українського радіоефіру.
3. Підготуйте перелік актуальних тем для години радіоефіру, до кожної запропонуйте експерта і аргументуйте.

Практичне заняття № 8

Тема: Функції аудіовізуальних ЗМІ

1. Функції аудіовізуальних засобів масової інформації.
2. Специфіка функціональної сфери радіо в системі ЗМК.
3. Типологія функцій радіо і телебачення.
4. Інформаційні функції аудіовізуальних ЗМІ.
5. Соціальна група функцій: інтегративна, комунікаційна, організаторська, виховна, формування громадської думки.

Питання, винесені на самостійне опрацювання

1. Вплив функцій радіо і ТБ на побудову сітки мовлення та форматування ефіру.
2. Функції аудіовізуальних ЗМІ та законодавча основа їх реалізації.
3. Сформууйте денний ефірний лист на радіо, визначать формати програм. Продумайте музичний супровід.

Практичне заняття № 9

Тема: Жанрова специфіка радіомовлення

1. Сучасні жанрові особливості та методика створення програм на радіо.

2. Методи «звичайної піраміди», «перевернутої піраміди» і «прямокутника».
3. Радіовиступ: вимоги та засади створення.
4. Радіоогляд преси: виокремлення головного чи прихована реклама?
5. Радіозвіт і радіорепортаж: різновиди.

Питання, винесені на самостійне опрацювання

1. Жанрові відмінності та специфіка створення радіозвіту та радіорепортажу.
2. Радіоінтерв'ю: специфіка створення. Опишіть образ ведучого, продумайте питання для гостей уявного ефіру.
3. Наочно опишіть способи та методи ведення бесіди на радіо.

Практичне заняття № 10

Тема: Мовна палітра сучасного радіомовлення

1. Діяльність Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення щодо розширення обсягу україномовного продукту в радіоефірі.
2. Закон України «Про медіа» і мовні квоти.
3. Культура мови і культура мовлення в радіoproграмах.

Питання, винесені на самостійне опрацювання

1. Вивчити положення Закону України «Про медіа», які стосуються мовних квот в телерадіoproграмах.
2. Ознайомитися зі статтями (за посиланням) про культуру мовлення в радіоефірі.
3. Підготувати огляд одного ефірного дня Українського радіо щодо мовностилістичного аспекту.

Практичне заняття № 11

Тема: Історія розвитку телебачення

1. Основні етапи розвитку телевізійних технологій у світі.
2. Відкриття радіо і кіно та їх вплив на появу телебачення.
3. Експерименти П. Ніпкова, Б. Розінга та В. Зворикіна.
4. Історія тележурналістики (проблема періодизації).
5. Становлення телемовлення в різні періоди історії.

Питання, винесені на самостійне опрацювання

1. Розвиток телебачення у хрущовський період.
2. Телебачення в період застою. Час перебудови та його вплив на телемовлення.
3. Державне і комерційне телемовлення незалежної України.
4. Історія розвитку українського недержавного телебачення. Причини та умови виникнення.

Практичне заняття № 12

Тема: Телебачення як частина системи ЗМК

1. Специфіка телебачення як різновиду засобів масової комунікації.
2. Аудіовізуальна природа телебачення. Зображення і слово, їх зв'язок.
3. Особливості технічного постачання телевізійного сигналу (ефірне телебачення, кабельні мережі, супутникові телеканали).
4. Програмна політика телеканалів.

Питання, винесені на самостійне опрацювання

5. Телевізійна реформа в Україні.
6. Пропишіть відеоряд до розданих вам новин. Продумайте де ваше ЗМІ могло взяти ці фото чи відео, як вказати авторське право.

Практичне заняття № 13

Тема: Телебачення як процес поширення інформації

1. Основні ланки процесу мовлення та їх взаємодія.
2. Поняття «цілі», «засоби», «результати» журналістської діяльності.
3. Сучасний підхід до терміну «інформація»; поняття телевізійної технології.
4. Законодавчі аспекти роботи тележурналіста.

Питання, винесені на самостійне опрацювання

1. Специфіка роботи журналіста-телевізійника.
2. Вимоги для журналіста-телевізійника.

Практичне заняття № 14

Тема: Структура українського телевізійного простору

1. Особливості функціонування сучасного українського телевізійного простору.
2. Моделі національного мовлення: телебачення громадське (public service broadcasting) як західноєвропейська модель та комерційні телемережі як американська модель.
3. Центральні загальноукраїнські телеканали, їх форматна характеристика.
4. Розвиток українського регіонального телебачення.
5. Створення телемарафону «Єдині новини» на українському телебаченні – як це змінило регіональні ЗМІ.

Питання, винесені на самостійне опрацювання

1. Підготувати агналітичну статтю про історію створення та діяльність каналу hromadske.
2. Пояснити підстави і причини кардинально протилежних оцінок телемарафону «Єдині новини».

Практичне заняття № 15

Тема: Інформаційна служба телеканалів

1. Загальні відомості про інформаційну службу телеканалів.
2. Методи викладу новин, моделі телевізійних служб.

3. Соціальне призначення інформаційної служби.
4. Сучасна структура і обсяги інформаційної служби.
5. Планування роботи інформаційної служби.

Питання, винесені на самостійне опрацювання

1. Планування роботи інформаційної служби.
2. Відеосюжет як носій інформації. Інформаційний привід.
3. Проаналізуйте блоки в ефірі обраного вами інформаційного телеканалу (оформіть у вордівський документ, додайте посилання на відео чи трансляцію).

Практичне заняття №16

Тема: Жанри телевізійної журналістики

1. Жанрова специфіка телебачення.
2. Інформаційні, аналітичні, художні жанри.
3. Нові жанри сучасного телебачення. Синкретизм тележанрів: причина та наслідки.
4. Види інформації в контексті телемовлення. Вимоги до новин на ТБ. Джерела інформації.
5. Репортаж як ключовий жанр телемовлення.
6. Інтерв'ю і методи його проведення.

Питання, винесені на самостійне опрацювання

1. Знайдіть приклади художньо-документальних жанрів на регіональному тб.
2. Ігрові жанри сучасного телебачення.
3. Перепишіть роздані вам речення у новинному стилі. Проаналізуйте хто міг бути першоджерелом цих тез.
4. Запишіть на відео стенд-ап для сюжету.

Практичне заняття № 17

Тема: Телерадіомовлення України в час повномасштабного вторгнення Росії

1. Перформатування мовлення відповідно до вимог воєнного часу.
2. Програми і передачі з протидії дезінформації.
3. Підготовка журналістів до роботи в зоні бойових дій.

Питання, винесені на самостійне опрацювання

1. Підготувати статтю про злочини російської армії проти медіа або журналістів в Україні.
2. Підготувати буклет про правила поведінки журналіста в зоні бойових дій.

Практичне заняття № 18

Тема: Розмовні програми на телебаченні

1. Телевізійне ток-шоу: секрети популярності.
2. Історія виникнення телевізійних шоу.
3. Жанрові особливості сучасного телевізійного ток-шоу

4. Найважливіші елементи телешоу та підготовка журналіста до ведення програми.

Питання, винесені на самостійне опрацювання

1. Підготувати огляд (жанр) найрейтинговіших українських реаліті-шоу.
2. Охарактеризувати основні ознаки реаліті-шоу.

Практичне заняття № 19

Тема: Операторська майстерність на телебаченні

1. Основи телевізійної режисури та операторської майстерності.
2. Значення операторської роботи на телебаченні.
3. Технічна складова операторської роботи.
4. Відеокамера: функціональне призначення елементів управління.
5. Вимоги до відеоряду.

Питання, винесені на самостійне опрацювання

1. Головні правила відеознімання. Робота оператора з кадром. Основи композиції телевізійного кадру. План, ракурс, перспектива.
2. Продумайте вигляд студії для телевізійного інтерв'ю. Розмість камери і аргументуйте (візьміть до уваги кадровку)

Практичне заняття № 20

Тема: Основи телемонтажу (4 год.)

1. Телевізійний монтаж як важлива складова роботи сучасного телебачення.
2. Зміни в епоху цифрових технологій.
3. Основні принципи і вимоги до телемонтажу.
4. Телемонтаж у різних жанрах тележурналістики.
5. Види телевізійного монтажу. Внутрішньокадровий монтаж. Панорама, рух камери. Монтажна фраза.
6. Основи нелінійного монтажу.
7. Типи монтажу відеоряду.

Питання, винесені на самостійне опрацювання

1. Запис кадрового і позакадрового тексту.
2. Програма для телемонтажу.
3. Спеціальні інструменти монтажу.
4. Складіть монтажний план сюжету.

6. САМОСТІЙНА РОБОТА

Методичні поради до організації самостійної роботи студента

Самостійна робота є основним засобом засвоєння студентами навчального матеріалу в позааудиторний час без участі викладача. Обсяг і зміст самостійної роботи визначається робочою програмою та робочим планом в межах встановленого обсягу годин із навчальної дисципліни, методичними вказівками викладача.

Самостійна робота студента забезпечується системою навчально-методичних засобів: конспектами лекцій викладача, підручниками, навчальними та методичними посібниками, монографічною літературою і періодикою, а також засобами самоконтролю (тестами, типовим пакетом контрольних завдань).

Навчальний матеріал, передбачений навчальним планом для засвоєння студентом в процесі самостійної роботи, вноситься на підсумковий контроль поряд з навчальним матеріалом, який опрацьовувався при проведенні навчальних занять.

Викладач проводить діагностику якості самостійної роботи студента на індивідуальних заняттях. Вони проводяться в позааудиторний час за окремим графіком, складеним кафедрою.

Тематика самостійних робіт (виконуються дві теми на вибір упродовж курсу):

1. Підготувати радіорепортаж із соціальнозначущої події.
2. Підготувати відеоінтерв'ю з відомою особистістю на актуальну тему.
3. Підготувати аналітичну статтю «Телемарафон «Єдині новини»: єдність і суперечності».

7. ТРЕНІНГ

Метою проведення тренінгу з дисципліни «Теле- та радіожурналістика» є створення неформального, невимушеного спілкування, яке відкриває перед групою студентів варіанти аналізу рівня сформованості, перспективи розвитку і проблеми (якщо є) мовленнєвої компетенції студента.

1. *Вступна частина* проводиться з метою ознайомлення студентів з темою тренінгового заняття.

2. *Організаційна частина* полягає у створенні робочого настрою у студентській групі, ознайомленні з правилами проведення тренінгового заняття та умов підбиття підсумків.

3. *Практична частина* реалізується групою чи підгрупами студентів чисельністю 3-5 осіб шляхом виконання завдань чи вирішення проблемних питань тренінгового заняття.

4. *Підбиття підсумків* відбувається шляхом обговорення результатів виконання тренінгового завдання групою чи підгрупами студентів, обміну думками з питань, винесених на тренінгове заняття.

Тема: Специфіка знімання новинного сюжету.

Порядок проведення:

(проводиться у формі тренінгу)

1. Формулювання назви проєкту.
2. Постановка проблеми, підготовка анотації проєкту (робота в групах).
3. Визначення цілей і задач проєкту (робота в групах).
4. Розробка методів проєкту (робота в групах).
5. Визначення форм оцінки, звітності і результативності проєкту.
6. Основні вимоги до підготовки резюме на виконавців проєкту і розподіл обов'язків по виконанню проєкту.

8. ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ ТА МЕТОДИ ДЕМОНСТРУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

У процесі вивчення дисципліни «Теле- та радіожурналістика» використовуються методи оцінювання навчальної роботи студента:

- поточне тестування та опитування;
- презентації результатів виконання завдань та досліджень;
- підсумкове оцінювання по кожному змістовному модулю;
- оцінювання виконання самостійної роботи;
- оцінювання виконання тренінгу;
- залік, екзамен.

9. КРИТЕРІЇ, ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни «Теле- та радіожурналістика» визначається як середньозважена величина, залежно від питомої ваги кожного складника залікового кредиту:

Залік (5 семестр):

Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3	Модуль 4
20 %	20 %	20%	20 %	5 %	15 %
Поточне оцінювання	Модульний контроль 1	Поточне оцінювання	Модульний контроль 2	Тренінги	Самостійна робота
визначається як середнє арифметичне за відповіді на практичних заняттях (теми 1-5). (щонайменше 3 оцінки)	теоретичні питання, тестові завдання	визначається як середнє арифметичне за відповіді на практичних заняттях (теми 6-10). (щонайменше 3 оцінки)	теоретичні питання, тестові завдання	оцінювання за участь у тренінгу	оцінювання за виконання самостійної роботи

Екзамен (6 семестр):

Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3	Модуль 4	Модуль 5
10 %	10 %	10 %	10 %	5 %	15 %	40%
Поточне оцінювання	Модульний контроль 1	Поточне оцінювання	Модульний контроль 2	Тренінги	Самостійна робота	Екзамен

визначається як середнє арифметичне за відповіді на практичних заняттях (теми 11-15). (щонайменше 3 оцінки)	теоретичні питання, тестові завдання	визначається як середнє арифметичне за відповіді на практичних заняттях (теми 15-20). (щонайменше 3 оцінки)	теоретичні питання, тестові завдання	оцінювання за участь у тренінгу	оцінювання за виконання самостійної роботи	
---	--------------------------------------	---	--------------------------------------	---------------------------------	--	--

Шкала оцінювання

За шкалою університету	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90-100	Відмінно	A (відмінно)
85-89	Добре	B (дуже добре)
75-84		C (добре)
65-74	задовільно	D (задовільно)
60-64		E (достатньо)
35-59	незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1-34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

10. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

№ з/п	Найменування	Номер теми
1.	Мультимедійний проєктор	1-20
2.	Проекційний екран	1-20
3.	Наявність доступу до мережі Інтернет (за необхідності)	1-20
4.	Ноутбук	1-20
5.	Комунікаційне програмне забезпечення (Zoom) для проведення занять у режимі он-лайн (за необхідності)	1-20
6.	Комунікаційна навчальна платформа (Moodle) для організації дистанційного навчання (за необхідності)	1-20
7.	Інструменти Microsoft Office (PowerPoint і т.ін.), програми для монтажу радіодоріжок та відео	1-20
8.	Мікрофон, диктофон, акустична система, радіосистема, суфлер, петличка, фотоапарат, студійне, накамерне світло	1-20

11. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. «Важливість радіо як джерела інформації під час конфліктів». *Radio Universe Zaporozhzhye*. URL: <https://universe.zp.ua/vazhlivist-radio-jak-dzherela-informacii-pid-chas-konfliktiv/>

2. «Все почалося з радіоконцерту», або яким був перший ефір Українського Радіо. *Новини | Українське радіо*. URL: <https://ukr.radio/news.html?newsID=105315>
3. BBC News Україна. «Станція №5: як у СРСР глушили радіо з Заходу?», 2018. YouTube. URL: https://www.youtube.com/watch?v=xn8PzErj_LA
4. В ефірі «Українського радіо» говорили про цифровізацію у сфері регуляторної політики – Державна регуляторна служба України. Державна регуляторна служба України. URL: <https://www.drs.gov.ua/press-room/v-efiri-ukrayinskogo-radio-govoryly-pro-tsyfrovizatsiyu-u-sferi-regulyatornoyi-polityku/>
5. Гаврилюк О. Специфіка роботи радіожурналіста: виклики сьогодення. 2015. № 7/8. С. 133.
6. Даценко Н. *Пригоди на радіохвилях: історія українського радіо*. Харків: Темпора, 2023. 596 с.
7. Даценко Н. «Сторіччя радіомовлення та радіослухання». *Український тиждень*. URL : <https://tyzhden.ua/storichchia-radiomovlennia-ta-radioslukhannia/>
8. Джолос О. В. Впровадження суспільного мовлення в Україні: обізнаність та ставлення громадян. Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації. 2016. 83 с.
9. Досвід Бердянська: окупація та робота місцевого медіа|. Редакторський портал. інформаційний ресурс для редакторів та колег з суміжних областей. URL : <https://redactor.in.ua/2022/05/10/dosvid-berdyanska-okupatsiya-ta-robota-miscevogo-media/>
10. «Дослідження Internews: Перший підвищив свою аудиторію вдвічі, «Українське радіо» залишається у лідерах». *stv.detector.media*. URL : <https://stv.detector.media/spilnota/read/7572/2022-11-29-doslidzhennya-internews-pershyu-pidvyshchyv-svoyu-audytoryyu-vidvichi-ukrainske-radio-zalyshaietsya-u-liderakh/>
11. Дмитровський О. Типологія українських подкастів - найважливішого сегмента інтернет-радіо. Львів, 2015. Вип. 14. 154 с.
12. «Історія винайдення радіо, хто винайшов радіо». *Радіо «Накупіло»*. URL : <https://radio.nakypilo.ua/istoriya-vynajdennya-radio-u-sviti-ta-v-ukrayini/>
13. Костюк Б. Майбутнє радіо: цифрове мовлення і мультимедійні програми. Радіо Свобода. URL : <https://www.radiosvoboda.org/a/25047090.html>
14. Коломієць Д. «Радіо врятувало нам життя». Як приймачі допомагали людям під час окупації. Суспільне. URL : <https://suspilne.media/303930-radio-vratuvalo-nam-zitta-ak-prijmachi-dopomagali-ludam-pid-cas-okupatsii/>.
15. Кривко Р., Соболенко А. «Радіодім». Як монтували радіопрограми до появи комп'ютерів та як на радіо опанували цифровий монтаж: спогади. Суспільне. URL : <https://suspilne.media/kharkiv/874221-radiodim-ak-montuvali-radioprogrami-do-poavi-komputeriv-ta-ak-na-radio-opanovuvai-cifrovij-montaz-spogadi/>
16. «Мапа мовлення радіостанції «Українське Радіо». *Ефірне телебачення та радіомовлення в Україні*. URL : <https://ukrtvr.org/map/radio/13>
17. Наумова О. «Українське радіо: 100 років спільної присутності». Голоси з бомбосховищ, з окупації, на лінії фронту. *stv.detector.media*. URL : <https://stv.detector.media/spilnota/read/8397/2024-06-05-ukrainske-radio-100-rokiv-spilnoi-prysutnosti-golosy-z-bomboskhovyshch-z-okupatsii-na-linii-frontu/>

18. Наумова О. «Традиція, що продовжує жити нашу сучасність»: із чим «Українське радіо» підходить до 100-літнього ювілею. *stv.detector.media*. URL : <https://stv.detector.media/spilnota/read/8522/2024-09-05>
19. Навколо світу з Ігорем Катеринюком. «Історія винайдення радіо», 2021. YouTube. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=ujMi8yZinCs>
20. Олійник В. Лише 17% українців вважають, що телемарафон не втратив актуальності. Результати соціопитування. URL: <https://www.chesno.org/post/6099/>
21. Перший. «100 років Українському Радіо» | Документальний фільм, 2024. YouTube. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=ebn9VzoAccc>
22. «Пригоди на радіохвилях: історія українського радіо». Уривок з книжки Ніни Даценко. Локальна історія. URL : <https://localhistory.org.ua/texts/chitanka/prigodi-na-radiokhviliakh-istoriia-ukrayinskogo-radio-urivok-z-knizhki-nini-datsenko/>
23. Радіо Хартія. Історія українського радіо, якої ви, можливо, не знали – Вадим Міський, 2024. YouTube. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=7mrIGkVPpV4>
24. «Радіо поступово зміщується в діджитал – дослідження «Споживання та довіра до медіа». *Суспільне | Мовлення*. URL : <https://corp.suspilne.media/newsdetails/6537>
25. Радіо? Дехто любить тебе як і раніше | ShiStrategies. ShiStrategies. URL : <https://strategi.com.ua/hadio-dekhto-liubyt-tebe-ia-k-i-ranisce/>
26. Суспільне Новини. «РадіоДень. Історія українського радіо», 2017. YouTube. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=0ioWG3ButOY>
27. Суспільне|Мовлення. URL : https://corp.suspilne.media/media/documents/zagalni-dokumenti/PR_Prezentatsiia_radio_doslidzen_.pdf
28. Челяк О. Від першого і до сьогодні: якими були радіоприймачі. *Суспільне*. URL : <https://suspilne.media/culture/872241-vid-persogo-i-do-syogodni-akimi-buli-radioprijmaci/>
29. Шайда Н. К. Формування української національної ідентичності засобами ефірної комунікації (на матеріалах всеукраїнського радіоканалу «Культура» і Львівського обласного радіо – (2003-2011 рр.) : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.04 / Шайда Н. К. ; Дніпропетр. нац. ун-т ім. Олеся Гончара. Дніпропетровськ, 2014. 20 с.
30. Хоркін: Українське радіо відвідали люди, які вийшли з окупації завдяки радіо. Інститут масової інформації. URL : <https://imi.org.ua/news/horkin-ukrayinske-radio-vidvidaly-lyudy-yaki-vyjshly-z-okupatsiyi-zavdyaky-radio-i64958>
31. «Яка роль Суспільного мовника під час та після війни?» В обговоренні цього питання взяв участь Комітет гуманітарної та інформаційної політики. *Офіційний портал Верховної Ради України*. URL : https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/240857.html

Електронні ресурси:

1. Класифікація нормативних документів України. URL : <http://document.ua/nopage.html>
2. Національна парламентська бібліотека України. URL : <http://www.lib.rada.gov.ua>

3. Сайт Українського мовно-інформаційного фонду. URL :
<http://www.ulif.org.ua>